

Nola suspertu euskara Irunen

61.102 biztanle ditu Irunek (Gipuzkoa) eta horietatik 21.300ek euskaraz dakite (%34,9k).

Euskararen erabilera, ordea, %5,5 ingurukoa baino ez da, azkeneko neurketen arabera. Ingurumaria horretan, euskara bultzatzeko lanean urteak daramatzate Idoia Genua Irungo AEK-ko zuzendariak eta Joxeja Zabalo Betti Gotti gazteentzako Euskara Kultur Elkarteko kideak.

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

Ekintza artifizialeetatik harago, euskara ingurune naturalean txertatzearen aldekoa da Idoia Genua. Pertsonarengana iritsi eta harreman horretatik jarrera, sentsibilitatea, medioak... lantzea funtsezkoa dela uste du Joxeja Zabalo.

GAZTELANIA NAGUSI DA IRUNEN eta dagoen eskaintza ere erdaraz da gehienbat. Erraztasunagatik, erosotasunagatik, ohituragatik... joera erdarara jotzea dela diote bi elkarriketatuek eta euskararen kalitateak ere kezkatzen du Joxeja Zabalo: “Beste herri batzuekin konparatuta, hizkera ugari daude gurean eta hori galtzen ari da. Gainera, jendeak euskaraz jakin badaki,

baina sarri funtsik gabe, desitxurata; esamolde gehienak adibidez erdaratik egindako itzulpenak dira, ez jatorriz euskarazkoak”. Izan ere, ingurune erdaldunetan bizi (izan) den jende ugari dago Irunen: “AEKn abesti herrikoiak jarri –dio Idoia Genua– eta, oraindik ere, harrirituta geratzen naiz, batez beste 45 urte dituzten ikasleen artean Bilintxen *Triste bizi naiz eta ezagu-*

*tzen ez dutelako, doinua ere ez zaie ezaguna egiten. Begira nolako zigorra izan dugun hemen, zein isolatu bizi izan garen”. Gazteekin ere antzeko egoerak bizi ditu Zabalo: “Udalekuetan, gazteekin, eta gazte euskaldunetz ari naiz, musikaren inguruko ginkana antolatuta genuen, eta Laboaren kanta bat edo *Furra, furra* ez zituzten ezagutzen, ez zekiten Benito Lertxundi nor zen...*

Egunerokoan haur batzuek gaztelania baino ez dute bizi inguruan: etxean, auzoko lagunekin, aisialdian... Jende hori euskalduna izan bada, euskaraz badakielako, baina euskaraz pentsatzea eta egitea falta zaio”.

Eta euskaraz pentsatu eta egin dezaten, ekintza artifizialeatik harago espazio naturalak irabazi behar direla uste du Genuak: “Gure errealitatea ikusita, ekintzak antolatzeko beharrezkoa ikusten dut, artifizialak izan arren, Mintzalagunaren gisakoak, baina hori bera ingurune hurbilera eramango nuke, modu naturalagoan eman dadin: hasi lagunekin euskaraz, inguru hurbila lantzen eta inguruko euskaldunak aktibatzen; hor sartu behar dugu”. Esaterako, euskaltegian bisita gidatuak antolatzen dituzte, hasieran talde naturalak ez diren horiek harremana euskaraz garatu dezaten eta gerora beste testuinguru batzuetan hala aritu daitezten. Pertsonengana iristea da gakoa, Zabaloren hitzetan: “Begirale moduan esaterako, gaztearekin dudan harremanean sakontzea lortuz gero, adiskidetasuna sortzea bion arteko komunikazioa euskaraz dela ziurtatuz, eraginkorragoa izango da emaitza. Azken finean, euskaraz aritu daitezela errepikatu hutsarekin ez dugu ezer lortzen gazteen artean, baina pertsonarengana iritsi eta jarrera, sentsibiltatea, medioak... lantzen baditugu bai”. AEK-ko zuzendariaren aburuz, euskaraz egiteak eta bizitzeak bide berriak irekitzen dituela helarazi behar zaie herritarrei, gauza positibo asko eskaintzen dituela euskarak, mundu oso bat, harreman berriak egiteko aukera...

Euskara ardatz, bertso-saio eta bertso-afariak, ikus-entzunezkoen proiektzioak, irteerak, egonaldiak, gastronomiarekin edo bestelako interesekin zerikusia duten haur eta helduentzako tailerrak... antolatzen dira Irunen, nahiz eta hiri handia izanik, ekintzak herritarrei jakinaraztea zaila den batzuetan. Bitxia da, hori bai, erdal kutsuko hiri batean langa non jarri behar den hainbatetan: Euskal Kultur Taldeak Topaketa Gastronomikoak egin izan ditu, eta etorriko direnak batik bat 50 urtetik gorako emakumeak

direla eta Irunen profil hori batez ere erdalduna dela jakinik, erdaraz eskaini izan dituzte, gutxienez euskara elkartera gerturatu daitezela baita helburua, elkarrean egiten ari diren lana ikus dezaten eta euskarazko informazioa eraman dezaten.

“Irun bezalako hiri batean, eskaintza ez dugu euskal jendera mugatzen, irekia da, eta erdaraz egiten duena ere euskarara erakarri dezakegu, batez ere gazteen artean”

Joxeja Zabalo

Herri bazkaria mugarri

Euskara sustatzeko espresuki presaturiko ekintzez gain, beste interes eta behar batzuetatik abiatutako ekimenetan euskara oinarritzko zutabeetako bat izatea ere eragiteko modu aproposa da. Irunen bada horrelako adibiderik: festetan ez zegoen Koadrila Egunik, harik eta Udalarekin bost urtez izandako tirabiren ostean— 2009an Betti Gottik herri bazkaria martxan jarri zuen arte. Egun, gosaria, Olinpiadak eta bazkari herrikoia egiten dira eta arrakasta handia du irundar gazteen artean: 1.600 lagun bildu ziren

“Eguneroko dinamika erotik atera, eta ondokoak zertan ari diren aintzat hartuta, elkarrekin urte osoko plangintza egin beharko genuke, pixkanaka ari gara bide horretan”

Idoia Genua

azken edizioan. Bertaratzen direnak euskaraz aritzea da xede nagusietakoa, eta horretarako neurriak hartzen dituzte, goizeko ekintzetatik hasi eta bukaerara arte azalpen eta gainerakoak euskaraz emanez, jartzen den musika zainduz, kamiseta

lehiaketan euskarari lehentasuna emanez —oinarrietan adierazten denez—, arduradun euskaldunak jarriz, euskarazko leloak dituzten lepo-zapiak banatuz...

Giroa, hala ere, beti ez da nahi bezain euskalduna, indar eta bitarteko guztiak jarri arren, parte hartzen duenaren esku ere baitago emaitza. Euskaraz hitz egitera derrihortu beharrean, dena den, bazkariaren arrakasta zubi lanak egiten jarraitzeko baliatu daitekeela uste du Zabalok: “Irun bezalako hiri batean, eskaintza ez dugu euskal jendera mugatzen, irekia da nahi duen ororentzat, eta erdaraz egiten duena ere euskarara erakarri dezakegu, egoerari buelta eman diezaiokegu, batez ere gazteekin”.

Euskara eragiteko berariaz antolatutako ekimenak behar dira Irunen —“bestela ez genukeen Betti Gotti sortuko”, dio Zabalok—, baina herri bazkarian bezala, euskara gainerako jardueretan txertatu beharra dagoela uste dute elkarrizketatuek, zerbait transbertsala izan behar duela. Hirian, errotuta dauden ekitaldi ugari daudela eta horietan euskara indartu behar dela adierazi du Genuak. AEKtik ahalegina egin zuten duela urte batzuk, jaiak euskaraz bizitze aldera Alardean euskara normalizatzeko; hots, jeneralaren eta gainerako agintarien aginduak euskaratu (*Su!* eta halakoak, oso errazak) eta euskaraz esan zituzten proposatu zieten agintariei. Egun, konpainiaren arabera hizkuntza bat edo beste erabiltzen dute Betiko Alardean, baina gaztelaniaz dira agindu orokorrak; geroago sortu zen Alarde Parekidean, ordea, euskaraz ematen dituzte.

Egunerokoari lotuago dagoen adibidea jarri digu Zabalok: Irunen 36 elkarte gastronomiko daude, gehien-gehienak euskaltzaleak, baina oraindik etiketa eta oharrak euskaratzeke daude horietako askotan, “eta jende euskalduna badago, baina jarrera kontua da, ez hainbeste pasibotasuna, baizik eta *vasos, cuchillos*... idatzita ikusi eta atentzioa ez ematea, normala hori dela asimilatuta bagenu bezala”. Jabetzea horrek ez duela zertan normala izan, irundar euskaltzaleek aurrean duten erronka.

BETTI GOTTI

Bazkari herrikoiak arrakasta handia du gazteen artean, 1.600 lagun bildu ziren iaz. Euskaraz aritzea da xede nagusietakoa, eta horretarako neurriak hartzen dituzte, baina parte hartzen duenaren esku ere badago emaitza.

Elkarlanean aurrerapauso garrantzitsua

Urrats esanguratsua eman berri dute Irungo euskara elkarteek: Euskararen Egunaren harira hila-bete lehenagotik egin diren ekin-tzetan (AEKerobika, ibilaldi neur-tu bereziak, kantu bazkariak, marrazki eta argazki lehiaketak...), egitarau bateratua osatu dute guz-tiek elkarlanean. Areago, elkarte euskaltzaleak ere (auzo elkarteak, gastronomikoak, kirol elkarteak, Irungo argazki elkarteak...) inguru-tu dituzte eta funtsezkoa izan da hori, jende gehiagorengana iristeko eta jende berria inplikatzeko, bai ekitaldien antolakuntzan, bai parte-hartzean. “Elkarte askok ez dakite nora jo, baina jarrera ona dute eta prest daude laguntzeko”, dio Genuak, eta interesgarria da bide hori urratzea.

Indarrak batuta euskara eragi-leen arteko hartu-eman lantzeko atea ere zabaldu du Euskararen Egunak: “Hemen etxe barnean gauzak egiten ari ginen batzuk eta

ez genuen elkar hartzen. Euskararen Egunaren aitzakian, besteak egiten ari direna ikustea baliagarria izan da. Bakoitzak bere jardunarekin jarraituko du, baina aldi berean gehiago elkartu beharko genuke, besteak egiten duena ezagutu, elkarlana bultzatu...”, adierazi du Zabalok. Hartu-eman horrek ahal-bidetu du, adibidez, Irunabar bertso bilguneko kideak AEKra hurbiltzea, kaleratu duten *Gure berts(i)oa* diskoa aurkeztera. “Eguneroko dinamika erotik atera, eta ondokoak zertan ari diren aintzat hartuta, elkarrekin urte osoko plangintza egin beharko genuke, pixkanaka ari gara bide horretan”, berretsi du Genuak.

Haatik, Udalak euskara elkarteen lana ez duela behar bezainbeste aintzat hartzen ez aitortzen kritikatu du Joxeja Zabalok.

Herritarrek zer egin dezake?

Norbanakoak ere asko egin dezakeela azpimarratu dute euskara eragileek. “Jendeak ez du lehenengo

hitza euskaraz egiten –diosku eus-kaltegiko zuzendariak–, beti zain egoten gara, besteak nola egingo duen, denda batean sartzen garenean adibidez; zalantzan jartzen dugu besteak ere euskaraz jakingo ote duen, eta zalantzati joaten gara tokietara, jarrera deserosoak baztertu nahian-edo. Aitzitik, norberaren mekanismoa martxan jartzea da onena, inoren zain geratu gabe, norbera delako irakaslerik onena. Euskaraz dakien asko dago inguruan, eta jakin ez arren ere poliki hitz eginda, autobuseko txoferrari ‘Hondarribira bi’ edo tabernariari ‘bi zurito’ esanda berdin-berdin ulertuko digute”. Betti Gottiko kideak ere formula egokia iritzi dio, euskararen erabilera zabaltzen baitu, komunikazioari kalterik egin gabe: “Guregan dago, geuk ez badugu gure hizkuntza bermatzen, ez du beste inork egingo”. Azken beltzean, gainera, Genuak dioen legez “Euskal Herriaren bihotza da Irun!”. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia